

Kadın Şiddet Mağdurlarına Yönelik Tutumlarda Mağdurun Trans Kimliğinin Etkisi

Banu Cingöz-Ulu

Beril Türkoğlu

Güliden Sayılan

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Özet

Türkiye’de trans bireylere ve özellikle de seks işçilerine yönelik işlenen suçlar gün geçtikçe artmakta ve bu kişilerin maruz kaldıkları şiddet nefret suçu olarak nitelendirilmektedir. Bu tür suçların ardında mağdura yönelik şiddetli bir önyargı bulunduğu ve mağdurun cinsiyet kimliğinin de şiddeti meşrulaştırıcı bir rolü olduğu düşünülerek bu deneysel çalışma tasarlanmıştır. Çalışmada, farazi bir şiddet senaryosunda cinsel birliktelik teklifini reddettiği için silahla vurulan bar şarkıcısı bir kadın konu edilmiş ve bu kadının cinsiyet kimliğinin (trans olan veya olmayan bir kadın), kendisine yönelik tutumlara (mağduru suçlama, cinselleştirme ve önyargı) olan etkisi araştırılmıştır. Aynı zamanda, mağdura yönelik ve daha spesifik olan tutumların, genel anlamdaki ve toplumsal cinsiyetçi-transfobik tutumlarla (transphobia/genderism) ilişkisi de incelenmiştir. Toplumsal cinsiyetçilik / Transfobi düzeyleri eşdeğişken (covariate) olarak analize dahil edilip sabit tutulduğunda, trans kadın koşulunda mağdura yönelik önyargı ve mağduru cinselleştirme düzeyleri cis kadın (“cisgender”, trans olmayan anlamında) koşuluna kıyasla daha yüksek çıkmış; ayrıca kadınlar deneysel koşuldan bağımsız olarak erkeklere kıyasla daha yüksek önyargı puanları göstermiştir. Bir anlamda bu sonuç, şiddet mağduru kadın trans olduğunda, kendisinin cinselleştirilerek, ona yönelik şiddetin daha fazla mazur görüldüğünü ve sosyal mesafe koyma arzusunun arttığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, tamamen aynı koşullarda olsa bile trans kadın imajı görünür hale geldikten sonra, insanların bu kadına yönelik bireysel düzeydeki olumsuz tutumlarının artmakta olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak bu çalışma, kadının toplumsal normlarca onaylanmayan bir kimliğe sahip olmasının kadına yönelik şiddetin kabulü ve haklı görülmesi üzerinde kayda değer bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Bu etkiyi doğuran kültürel ideolojilerin ve toplumsal normların da incelenmesi bu tarz şiddet olaylarını anlamaya ve önlemeye yönelik çabalara önemli bir katkı sunacaktır.

Anahtar kelimeler: Toplumsal cinsiyetçilik, şiddet, cinsiyet kimliği, nefret suçu, transfobi

Abstract

Hate crimes towards transsexual individuals, especially sex workers, are increasing day by day. This experimental study was designed with the presumption that strong prejudice towards the victim lies behind these types of crimes and that the gender identity of the victim may play a role in legitimizing violence. In this study, a hypothetical violence scenario, in which a bar singer is shot because she rejects a sexual advance is presented. Moreover, the effect of this woman victim’s gender identity (trans versus not) on the respondents’ attitudes towards the victim (blaming the victim, sexualizing the victim, and prejudice) is investigated. In addition, the relationship of these attitudes with the more general attitudes of transphobia and genderism is also examined. When the transphobia/genderism were included in the model as a covariate and held constant across conditions, prejudice and victim sexualization were significantly higher in the trans woman condition compared to the cis woman condition (“cisgender”, meaning “not transgender”); and women scored higher in prejudice compared to men regardless of the experimental conditions. In a way, this finding indicates that when a victim is a trans woman, she tends to be sexualized to a greater extent, expressed prejudice increases, and violence towards her may be viewed as more acceptable (excusable). Overall, the current study critically indicates that having a gender identity perceived as transgressing the existing gender norms in the society becomes the main scapegoat for the justification and legitimization of violence against women regardless of other concerns. As a future suggestion, examining cultural and societal ideologies forming the basis of such kinds of effects may move the debates about violence against women and its prevention strategies forward.

Key words: Genderism, violence, gender identity, hate crime, transphobia

Şiddet olaylarına ve şiddet mağdurlarına yönelik tutumlar gerek şiddet olgusunu anlayabilmek, gerekse şiddet olaylarının önüne geçebilmek açısından kritik öneme sahiptir (Markowitz, 2001). Bu alanda şimdiye kadar yapılan çalışmalar, bu tutumların toplumsal cinsiyet ve cinselliğe ilişkin normlar, kültür, din, medya, sosyoekonomik koşullar ve etnik köken gibi makro düzey etkenlerin yanı sıra yaş, eğitim ve şiddete maruz kalma gibi bireysel etmenleri de içeren çok katmanlı bir sosyal yapı tarafından belirlendiğini ortaya koymuştur (örn., Flood ve Pease, 2009; Nayak, Byrne, Martin ve Abraham, 2003; Page ve İnce, 2008).

Şiddet olaylarının mağdurları her yaştan, gruptan veya cinsiyetten olabilmektedir. Ancak temelini cinsiyet eşitsizliğinin oluşturduğu ataerkil toplum sisteminden alan kadına yönelik şiddet, şiddet araştırmalarının başını çekmekte ve bu araştırmada da bizim ana odağımızı oluşturmaktadır. Türkiye’de her on kadından dördü fiziksel şiddete, biri ise cinsel şiddete maruz kalmakta (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2014) ve bu şiddet belli durumlarda haklı görülmektedir (Waltermaurer, 2012). Kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarda ise cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, ataerkil tutumlar, toplumsal cinsiyete dayalı sistemi meşrulaştırma eğilimi ve çelişik duygulu cinsiyetçilik yordayıcı etmenler olarak bulunmuştur (Ercan, 2009; Sakallı, 2001; Sakallı-Uğurlu ve Ulu, 2003).

Bu etmenlere ek olarak, şiddet mağdurunun özellikleri de şiddet olaylarına yönelik tutumları ve atıfları etkilemektedir. Fiziksel şiddet örneği üzerinden bakıldığında, yakın zamanda 67 ülkede yapılan bir çalışma, kadınlara yakın eş tarafından uygulanan şiddetin yemek yapmama, çocukla yeterince ilgilenmeme, tartışırken karşılık verme, partneriyle cinsel ilişkiye girmeyi reddetme, izinsiz dışarı çıkma, partnerini aşağılama ve sadakatsizlik gibi durumlarda haklı görülebildiğini ortaya koymuştur (Waltermaurer, 2012). Cinsel şiddet ve tecavüz durumlarında da mağdurun kılık kıyafeti ve karakterinin mağdurun suçlanmasında belirleyici etkenler olduğu bulunmuştur (Whatley, 1996). Dahası, mağdurun cinsiyeti, cinsel yönelimi ve şiddet olayına nasıl karşılık verdiği de mağdura yönelik suç atıflarını etkilemektedir (Davies, Rogers ve Whitelegg, 2009). Ancak, özellikle cinsel şiddet durumlarındaki mağdura yönelik tutum çalışmaları dünya alan yazınında genellikle mağdurun cinsiyet kimliğinden ziyade, cinsel yöneliminin (örn., gey, lezbiyen veya biseksüel olmak) tutumlara olan etkisi bağlamında çalışılmıştır (Davies, Pollard ve Archer, 2001; Davies ve ark., 2009; Davies ve Rogers, 2006). Bu nedenle de şiddete uğrayan mağdurun cinsiyet kimliğinin (örn., trans olmak) mağdura yönelik tutumlar üzerindeki etkisi araştırılmayı bekleyen ve dikkat çeken bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem dünyada

hem Türkiye’de konu ile ilgili sivil toplum örgütlerinin hazırlamış olduğu şiddet raporları konunun ciddiyetini ortaya koyarken (Ördek, Balzer ve LaGata, 2015; TvT Research Project, 2015), Türkiye’de konuyu bu bağlamda tartışan akademik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu nedenle, Türkiye’de bireylerin cinsiyet kimliğinin insanların tutumlarını ve şiddet olaylarındaki sorumluluk atıflarını ne ölçüde yönlendirdiğini konu alan bu çalışma, gerek Türkiye alan yazınında konunun ciddiyetini ve çalışılabilirliğini ortaya koymak, gerekse bireyler ve gruplar arası ayrımcılığa evrilen bu tutumların ardında yatan motivasyonları anlayabilmek amacını taşımaktadır.

Bu çalışma şiddet olaylarında mağdur edilen kadının cinsiyet kimliğini trans ve cis (trans olmayan) (Schilt ve Westbrook, 2009) olarak manipüle ederek, mağdura yönelik tutumların cinsiyet kimliğine bağlı olarak ne şekilde değişeceğini incelemiştir. Daha ayrıntılı olarak söyleysek, kişilerin şiddet mağduru bir kadına yönelik tutumlarının mağdurun cinsiyet kimliğine ve kendi toplumsal cinsiyetlerine göre değişip değişmediği araştırılacaktır.

Çalışmada, katılımcıların bir şiddet olayından bahseden gazete haberi benzeri kısa bir yazıyı okumaları istenmiş ve katılımcıların okudukları bu olaya yönelik tutumlarına odaklanılmıştır. Bağımsız değişkenlerden ilki şiddet olayına maruz kalan bar şarkıcısı kadının cinsiyet kimliğidir. Bu değişken katılımcıların okuduğu gazete haberi benzeri yazıda trans ve cis (trans olmayan) olarak değişimlenmektedir (manipüle edilmektedir). Ele alınan bir başka yarı-deneysel bağımsız değişken ise bu olaya yönelik tutumları ölçülen katılımcıların toplumsal cinsiyetidir. Bahsi geçen mağdura yönelik tutumlar ise mağdura yönelik önyargı (sosyal mesafe koyma isteği), mağduru suçlama ve mağduru cinselleştirme ölçümleriyle işe vurulmuşlardır. Öte yandan, mağdurun cinsiyet kimliği ve katılımcıların cinsiyetinin etkisi dışında, katılımcıların transfobi ve toplumsal cinsiyetçilik seviyelerinin de mağdura yönelik tutumlar üzerinde etkisi olacağı düşünülmüştür, ancak bu değişken çalışma kapsamında bir bağımlı değişkenden ziyade eşdeğişken olarak ele alınmıştır. Bunun sebebi ise transfobi ve toplumsal cinsiyetçiliğin aslında cinsiyet ideolojileri ve toplumsal normlar açısından bireysel anlamdaki önyargının öncülü niteliğinde bir değişken olarak görülmesidir.

Transfobi ve Toplumsal Cinsiyetçilik

Trans bireyler kendini doğuştan gelen biyolojik cinsiyeti dışında bir cinsiyet kimliğine ait hisseden (Norton, 1997) veya “cinsiyetlerini doğumda belirlenen cinsiyetlerinden farklı bir şekilde yansıtmak isteyen” kişiler olarak tanımlanabilir (Ördek ve ark., 2015, s. 6). Bu anlamıyla bireyin trans veya cis (trans olmayan) olması cinsel yönelime (hangi cinsiyete yönelik cinsel

çekim hissedildiğine) değil, cinsiyet kimliğine (kişinin kendisini belirli bir cinsiyet kategorisi içinde tanımlama eğilimi) dair bir tanımdır. Pek çok toplumda trans bireyler orantısız polis şiddeti, bireysel ayrımcılık, fiziksel ve cinsel şiddet veya sadece var oluş şekilleri nedeniyle öldürülmek gibi nefret dolu muamelelere maruz kalmaktadırlar (Norton, 1997; Ördek ve ark., 2015). Türkiye hukuk sistemi içinde yeri olmasa da, bu gibi muameleler A.B.D ve Avrupa ülkelerinde hukuki olarak “nefret suçu” olarak adlandırılmaktadır. Buna göre nefret suçu, bir gruba yönelik şiddetli bir önyargı ile o grup üyelerinin ortadan kaldırılması güdüsüyle açığa çıkan ayrımcı bir şiddet olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda nefret suçları kişisel düşmanlık veya saldırganlık gibi bireysel güdülerden ziyade, bir gruba yönelik olumsuz tutum ve önyargıların bir kişide vücut bulmuş hali olarak görülmelidir (Rayburn ve Davison, 2002). Bu nedenle cinsiyet kimliği temelindeki bu tür bir şiddetin gerek uygulanması, gerekse takip eden yasal süreçlerin işletilmesi, toplumsal normlar (mazur görülmesi, ciddiye alınması veya normal algılanması gibi konularda) ve genel önyargı ile yakından ilişkilidir (Herek, 1990).

Önyargı kelime anlamı olarak herhangi bir yaşamışlığa veya ispata dayalı olmaksızın herhangi bir şeye karşı sahip olduğumuz fikirlerdir. Ancak önyargı, sosyal psikolojik bağlamda “yaklaştığımız kişi ya da gruplarla aramıza, en hafifinden fiziksel ya da sosyal mesafe koymamıza yol açan ve ayrımcılıkla yakından ilişkili tutumlar” olarak tanımlanmaktadır (Göregenli, 2012, s. 22). Kişilerin sahip oldukları bu katı ve dar görüşlü fikirler sonucunda ayrımcılık eğilimleri de artar (Paker, 2012). Ayrımcılık ise “zihinsel bir olgu olan tutumdan farklı olarak gözlemlenebilir davranışlar” olarak tanımlanmakta ve sıklıkla kişiler ve gruplar arası ilişkilerde kendini göstermektedir (Paker, 2012, s. 42). Bu bağlamda önyargı, ayrımcılığı tetikleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmakta ve bu çalışma katılımcıların tamamen varsayım dayalı bir senaryoda gerçekleşen şiddet olayına ve mağdura dair tutumlarını araştırdığından, davranışsal bir ölçüt olarak ayrımcılık yerine, bilişsel bir olgu olarak önyargı ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların varsayımsal senaryoda bahsi geçen trans bir kadın şiddet mağduruna yönelik önyargıları, bu kadın ile aralarına sosyal mesafe koyma arzusu ile ölçülmüş, bu önyargının ise gündelik hayattaki ayrımcı davranışlarını anlayabilmek adına faydalı olacağı öngörülmüştür.

Lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks (LGBTİ) bireylerin gündelik yaşamlarında maruz kaldıkları kötü muamele, önyargı ve ayrımcılık rakamlarla ifade edilemeyecek kadar çoktur (Namaste, 2000). Ancak rakamsal bir örnek vermek gerekirse, 2008 ve 2015 yılları arasında dünya çapında 1933 trans birey vahşice öldürülmüştür (TvT research project, 2015). Türkiye’deki resme baktığımızda ise LGBTİ bireylerin medyada kalıp yar-

gısal ve olumsuz bir şekilde resmedilmekte olduğunu ve özellikle trans bireylerin öldürülmelerinin, zanlıya dair hiç bir bilgi içermeyen üçüncü sayfa haberleri şeklinde sunulduğunu görmekteyiz (KAOS GL, Siyah Pembe Üçgen ve Pembe Hayat, 2010). Önyargının tetiklendiği ve hem kadınlara hem LGBTİ bireyler için yönelik kalıp yargıların çeşitli araçlarla kültüre işlendiği bir ortamda bu kısa görgül çalışma, kadına yönelik şiddete dair tutumlar ve önyargı üzerinde cinsiyet kimliğinin önemini vurgulayarak hem şiddet, hem de cinsiyet kimliğinin kabulü sorusuna dikkat çekecektir.

Toplumsal normlar ve LGBTİ bireylere yönelik genel önyargı düzeylerinin yüksek olması elbette ki şiddeti besleyen temel etmenler arasında yer almaktadır. Bu önyargı, şiddet ve nefret suçlarının heteroseksizmin yaygınlaştırdığı (veya normalleştirdiği) kültürel ortamlardan kaynaklandığı belirtilmektedir (Herek, 1990). Heteroseksizm, heteroseksüel (karşıcinsel) olmayan her türlü oluşu, davranışı ve görünüşü inkâr eden, kötüleyen ve etiketleyen bir ideolojiye işaret etmektedir. Tıpkı cinsiyetçiliğin toplumun kültürü ve kurumlarının gündelik pratiklerini etkilediği gibi, heteroseksizm de pek görünür olmadan ancak kültürel ve toplumsal cinsiyet normlarına aykırı görülen durumlarda atağa geçer (Herek, 1990).

Heteroseksist ideoloji kendini transfobik tutumlar da da göstermektedir. Transfobi, toplumsal cinsiyet standartlarına/normlarına uymayan kişilere yönelik beslenen olumsuz duygular olarak tanımlanmakta ve beraberinde trans bireylerle yakınlaşma korkusunu da getirmektedir (Hill ve Willoughby, 2005). Transfobik kişiler trans bireylerin yanı sıra kadını erkeklerden ve erkekleri kadınlardan uzak durmayı tercih etmektedirler. Transfobi çoğunlukla *toplumsal cinsiyetçilik* (genderism) ile beraber anılmakta ve araştırmalarda beraber ölçülmektedir. *Toplumsal cinsiyetçilik* doğduğu cinsiyet ile toplumsal cinsiyeti farklı olanlara veya toplumdaki kadın ve erkek kalıp yargılarına uymayan bireyleri olumsuz yargılayan bir ideolojidir (Hill ve Willoughby, 2005). Heteroseksizm gibi, toplumsal cinsiyetçilik de sosyal baskın ve psikolojik utancın kaynağını beslemekte, bireylere dayatılmasının ötesinde içselleştirilerek de bu döngünün sürmesinde rol oynamaktadır. Transfobik bireyler, özellikle trans bireylerin görünüşünden rahatsız olduklarını ifade etmektedirler. Dahası, trans bireylere yönelttikleri önyargı ve ayrımcılığı da onların kendilerini kirletecekleri yönünde algıladıkları sembolik tehdit yoluyla meşrulaştırdıklarını görmekteyiz (Lombardi, 2009).

Bu konudaki alan yazına bakıldığında transfobik kişilerin belli özelliklerde ortaklaştığı görülmektedir. Örneğin, Willoughby ve arkadaşları (2010) transfobik kişilerin çoğunun heteroseksüel erkek, homofobik ve toplum kurallarına sıkı sıkıya bağlı kişiler olduklarını ortaya koymuştur. Benzer bir şekilde, Winter ve arkadaşları da (2009), trans bireyleri akıl sağlığı yerinde olmayan

ve psikolojik açıdan rahatsız olarak gören bireylerin onlara karşı ciddi bir önyargı beslediklerini ve kişisel temas kurmaktan kaçındıklarını göstermişlerdir. Aynı çalışma, özellikle trans kadınların kadın olarak algılanmadığı ve kadınlara tanınan sosyal haklardan yararlanmalarını gerektirdiğine dair algıyı da ortaya koymaktadır.

Trans bireylerin toplum gözündeki cinsiyet uyumsuzluğunu temel alarak, cinsiyet çalışmaları alan yazını “trans-önyargı” terimini ortaya atmıştır ve bunu heteroseksüel bireylerin trans bireylere ve tedavi olanaklarına yönelik olumsuz kalıp yargılarını, ayrımcı tutumlarını ve itibarsızlaştırılmalarını nitelemek için kullanmaktadır. Trans-önyargı trans bireylerin daha kolay ötekileştirilmesine ve anormalleştirilmesine neden olmaktadır (King, Winter ve Webster, 2009). Bu önyargı, trans bireylerin geleneksel toplumsal cinsiyet kalıplarının dışında kaldığı görüşünden beslenmekte ve trans bireyleri her türlü şiddete açık hale getirmektedir (Herek, 2004; Hill ve Willoughby, 2005). Örneğin, trans bireyler ayrı bir grup olarak kabul edilseler de evlat edinmelerine veya çocuklarla beraber çalışmayı gerektiren işlere girmelerine karşı çıkılmaktadır (Harvey, 2002). Dahası, yapılan araştırmalar trans kadınların trans erkeklerden çok daha fazla önyargı, ayrımcılık ve şiddete maruz kaldığını ortaya koymaktadır (Carrera-Fernandez, Lameiras-Fernández ve Rodríguez-Castro, 2013; Lombardi, Wilhins, Priesing ve Malouf, 2001; Winter ve ark., 2009). Trans kadınların trans erkeklere kıyasla daha görünür olması cinsiyet rollerine ilişkin normlara karşı çıkma olarak algılandığından, erkeklerin cinsiyet değiştirmesi daha fazla cezalandırılmakta (Sirin, McCreary ve Mahalik, 2004) ve bu şekilde trans kadınlar daha kolaylıkla önyargının açık hedefi haline gelmektedirler (Stotzer, 2008; Winter, Webster ve Cheung, 2008).

Türkiye’deki resme bakacak olursak, durum dünyadakinden çok farklı görülmemektedir. Türkiye’de yapılan bir araştırmada, büyük çoğunluğunu trans bireylerin oluşturduğu LGBTİ katılımcıların yılda ortalama iki kez insan hakları ihlaline maruz kaldığı ve özellikle şiddet için hedef gösterildikleri ortaya konmuştur (KAOS GL, 2013). Türkiye Ayrımcılıkla Mücadele Projesi kapsamında yayınlanan rapora göre de Türkiye’de cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde gerek mevzuat, gerekse yaşanan deneyimler açısından istihdam, eğitim, sağlık hizmetleri, barınma ya da mal ve hizmetlere erişim gibi pek çok alanda ayrımcılık mevcuttur (Güner, Kalkan, Öz, Özsoy ve Söyle, 2011). Trans bireylerle yapılan başka araştırmalar da Türkiye’de trans kadınların, trans erkeklere kıyasla daha fazla şiddete ve önyargıya maruz kaldıklarını, (Çınar, 2011); devletin ayrımcı tavrına ek olarak sokakta yürürken bile polisler tarafından seepsiz yere durdurulduklarını ve sorgulandıklarını göstermektedir (Ördek ve ark., 2015). Türkiye’de transfobi bu kadar görünürken ve ilgili alan yazını dünya çapında

ilerlerken, LGBTİ topluluğu içinde de en kırılgan grubu oluşturan (Namaste, 2000) trans bireylere yönelik önyargı ve ayrımcılığı bir an önce ele almak oldukça önemlidir. Alan yazındaki bu çalışmalar ışığında transfobi ve toplumsal cinsiyetçiliğin kişilerin trans bireylere yönelik önyargı ve tutumları üzerindeki etkisi göz ardı edilemez olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle de katılımcıların transfobi ve toplumsal cinsiyetçiliği ne ölçüde taşıdıkları eşdeğişken olarak kontrol edilmiştir. Bu bağlamda bu çalışma, trans-önyargının sebeplerini transfobi ve toplumsal cinsiyetçiliğin tutumlar ve önyargı üzerindeki etkisini göstermekle beraber, bu etki kontrol edildiğinde dahi olumsuz tutumlar ve önyargının nasıl değiştiğini gösterebilmek açısından gelecekteki çalışmalara da kapı aralamayı hedeflemektedir.

Sosyal Kimlik Kuramı Perspektifinden Trans-Önyargı

Sosyal psikolojik pek çok kuram farklı toplumsal gruplar arasında görülebilecek şiddetin ardında yatan etkilere, özellikle de önyargıya dair söz söylemektedir. Bunlar arasından öne çıkan Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel ve Turner, 1979) bireyin üyesi olduğu grupların da benliğinin bir parçasını oluşturduğunu ve gruplar arası bağlamlar söz konusu olduğunda *bireysel kimlikten* ziyade grup temelli bu *sosyal kimliğin* ön plana çıktığını, bireyin davranış ve duygularına da grubun norm ve kurallarının rehberlik ettiğini ileri sürer. Sosyal kimlik kuramı geleneği, gruplar arası çatışma ve önyargının temelinde, kişinin kendini ve grubunu olumlu algılama isteğini koyar. Bunu yapmak için kişi ait olduğu kendi grubunu (iç-grup) diğerinden (dış-grup) önemsenemeyen ölçülerde farklılaştırma ve genellikle daha olumlu görme eğilimindedir (Brewer, 1999; Brown, 1999). Ancak kendi grubunu olumlu görme eğilimi doğrudan önyargı ve çatışmaya yol açmaz, kuram, bunun için gerekli sosyal yapı ve bağlamların da bulunması gerektiğini belirtir.

Önyargı ve ayrımcılık söz konusu olduğu noktada bunu bireysel farklılıklardan öte, gruplar arası süreçler bağlamında ele almak, aslında sosyal yapı ve gruplar arasındaki ilişkileri insanların nasıl gördüğüyle ve anlamlandırıldığıyla ilgili önemli ipuçları sunar (Reicher, 2004; Reynolds ve Turner, 2001; Turner, 1999). Özellikle gruplar arasındaki statü farkının *meşru ve değişmez* olarak görülmesi, hem çoğunluk (avantajlı, baskın) grubun, hem de azınlık (dezavantajlı, baskın olmayan) grubun sosyal kimlikleriyle ilgili çıkarımlarını ve diğer gruba yönelik tutum ve davranışlarını belirlemektedir. Sosyal yapı ve diğer grupla ilişkideki bu kıyaslanmanın olumlu veya olumsuz değerlendirmelerle sonuçlanması, aslında olumlu sosyal kimliğe sahip olmak isteyen -özellikle dezavantajlı- grupların, ne türden bir strateji benimseyebileceğini (örn., sosyal rekabet, sosyal yaratıcılık, veya sosyal hareketlilik); seçilen bu stratejiler de gruplar arasında çatışma çıkma olasılığını ve bu çatışmanın nasıl

bir form alacağını belirlemektedir (Reynolds ve Turner, 2001).

Sosyal Kimlik Kuramı geleneğine bağlı olarak toplumsal cinsiyet de önemli bir sosyal kategori olarak ele almak, kadın-erkek veya trans-cis arasındaki ilişkileri de gruplar arası olarak yorumlamak mümkündür. Örneğin, kadınların ve erkeklerin kendi toplumsal cinsiyet kategorilerine yönelik aidiyet düzeylerinin farklı boyutları, cinsiyet rollerine dair ideolojileri ile (geleneksel, feminist, geleneksel olmayan) farklı tipte ilişkiler göstermiştir (Cameron ve Lalonde, 2001). Benzer bir şekilde, toplumsal cinsiyet üzerinden hissedilen kolektif öz-saygının, kadınlarda feminizme yönelik desteği artırdığı, erkeklerde ise azalttığı bulunmuştur (Burn, Aboud ve Moyles, 2000). Feminist eleştirinin geleneksel kadın-erkek rollerine ilişkin düzenlemelere karşı çıkışını ele alırsak, bu bulgular aslında kadınlık ve erkeklik kategorilerine aidiyetin cinsiyet rollerine ve geleneksel kalıplarla ilişkisine dair anlamlarının kadın-erkek grupları için farklılaştığı yönünde kuvvetli bir kanıt sunmaktadır.

Trans-önyargı söz konusu olduğunda ise hem kadınların hem de erkeklerin cinsiyet temelli ideolojilerinin önemini ve özellikle kategori sınırları ve esnekliği bağlamında trans bireylerin hâlihazırdaki kategoriler çerçevesinde “dışarıda” kalması konusunu tartışmak gerekmektedir. Schmitt ve Branscombe’un (2001) erkeklik sosyal kimliği çerçevesinde yürüttükleri çalışmada, sosyal kimlik olarak erkek grubu ele alınmış ve iç-grup üyelerine yönelik tutumlar incelenmiştir. Buna göre erkek kimliği ile daha çok özdeşleşenler, kendilerine verilen prototiplik tehdidi karşısında (“tipik bir erkeğe benzemiyorsunuz” geri bildirimini), prototipik erkekleri diğerlerinden daha fazla tercih etmişlerdir. Ancak erkek kimliğiyle özdeşleşimi düşük olan erkeklerde, prototipliğe yönelik geri bildirim böyle bir etkisi bulunmamıştır.

Sosyal Kimlik Kuramı açısından, grup kimliğinin ve kişilerin prototip grup üyesine benzerliklerinin iç-grup üyelerinin değerlendirilmesinde önemli bir rolü olduğunu cinsiyet bağlamında ortaya koyan bu bulgulardan yola çıkarak, trans kadınların, cis, yani “trans olmayan” (Schilt ve Westbrook, 2009) kadın ve erkek grupları açısından farklı şekillerde prototip olmamaları gerekçesiyle bir tehdit hissi oluşturabilecekleri ve dolayısıyla önyargıya maruz kalabilecekleri çıkarımını yapabiliriz. Bu noktada, olumlu kimlik uğruna gruplar arası farklılaşmanın aslında mutlaka önyargı veya ayrımcılık anlamına gelmediğini ve bunun var olan kültürel ve yapısal bağlam ile normlara bağlı olduğunu vurgulamak önemlidir (Reicher, 2004).

Toplumsal yapı açısından çoğunluk, hâkim ya da avantajlı grup olarak düşünebileceğimiz cis grup ile azınlık, baskın olmayan ya da dezavantajlı grup olarak adlandırabileceğimiz trans grup arasında bir güç dengesizliği olduğunu söyleyebiliriz. Aynı zamanda bir önceki

bölümde de bahsettiğimiz heteroseksizm, yani ikili cinsiyet kategorisi normlarına uyma davranışının son derece sıkı bir şekilde beklendiği ideoloji de göz önünde bulundurulduğunda, cis ve trans gruplar arasındaki sınırların katı, kesin ve kalın bir çizgi ile birbirinden ayrıldığını söylemek mümkün olabilir. Bu bağlamda trans kadınlara yönelik şiddeti maruz görmek veya onları nesneleştirmek ve cinselleştirmek, erkeklik ve kadınlık kategorilerinin Türkiye’ye özgü normları açısından incelenmelidir.

Trans önyargı düzeylerindeki toplumsal cinsiyet farklarını inceleyen bazı çalışmalar, trans-önyargının erkeklerde kadınlara nazaran daha fazla görülmekte olduğunu göstermektedir (Carrera-Fernández, Lameiras-Fernández, Rodríguez-Castro ve Vallejo-Medina, 2013; Hill ve Willoughby, 2005; Willoughby ve ark., 2010). Bahsi geçen bu bulgular, erkeklerin sosyalleşmesinde kadınsı olandan uzak durmanın temel bir normatif motivasyon olması ve trans kadınların bu nedenle tehdit olarak algılanabileceği şeklinde de yorumlanmaktadır (Kimmel, 1994; Nagoshi ve ark., 2008). Öte yandan, sosyal kimlik geleneği çerçevesinde ve yukarıda bahsedilen prototiplik ve kategori sınırları bakımından, bu önyargı düzeylerinin de trans kadın ve trans erkekler göre farklılaşabilmesi söz konusudur. Dolayısıyla trans kadınlara yönelik bir şiddet olayında, kadın ve erkeklerin meşrulaştırma düzeylerinin veya bahsi geçen trans kadına yönelik önyargılarının incelenmesi, bu konuda en azından başlangıç niteliğinde bir bulgu sağlayabilir.

Ancak tekrar vurgulamak gerekir ki, bu araştırmanın odak noktası iki grubun birbirine bakışını ve statü, grup geçirgenliği veya ayrımın meşruiyetinin önyargıyı ne şekilde yordayabileceği değildir. Bu çalışmanın araştırma sorusu, cis kadın ve erkeklerin, var olan cinsiyet kategorilerine beklendiği şekilde uymayan trans bir kadına yönelik tutumları ile onun maruz kaldığı şiddet olayına yönelik tepkilerini incelemektir. Bu anlamda trans kadınların, yukarıda bahsedilen ve her iki cinsiyeti de bağlayan heteroseksizm ve ikili cinsiyet normlarının beklentileriyle uyumsuz görüldüğünü (Lombardi ve ark., 2001; Lombardi, Wilchins, Priesing ve Malouf, 2002) ve bu doğrultuda ekonomik, sosyal ve kurumsal düzeydeki ayrımcılığa, bireysel düzeydeki önyargıya ve genel bir ötekileştirmeye maruz kaldığını söyleyebiliriz (Herek, 2004; Hill ve Willoughby, 2005; Moran ve Sharpe, 2004). Bu önyargı, ayrımcılık ve ötekileştirme süreçlerinden eldeki çalışmada ele alınan, şiddete maruz kalan bir kadın ve onun trans ya da cis olması üzerinden çalışılmış ve bağımlı değişken olarak önyargı, mağduru suçlama ve mağduru cinselleştirmesi kullanılmıştır.

Yöntem

Katılımcılar

Çalışmanın katılımcılarını Ankara’da bir devlet

üniversitesinin çeşitli bölümlerinde eğitim almakta olan öğrenciler ($N = 88$, $Ort_{yas} = 20.76$, $S = 1.65$) oluşturmaktadır. Çalışmaya gönüllülük esasına dayalı olarak dâhil olan katılımcılar iki deneysel koşuldaki birine rastgele 22 kadın ve 22 erkek olmak üzere toplam 44 kişi olarak atanmıştır. Çalışma deneysel olarak tasarlandığı ve katılımcılar deney koşullarına seçkisiz olarak atandıkları için kendilerinden alınan demografik bilgiler sınırlı tutulmuştur (yaş, cinsiyet, cinsel yönelim ve siyasi kimlik).

Deneysel Desen ve Süreç

Araştırma katılımcılara “Medya ve Güncel Haberlere Dair Tutumlar” ile ilgili bir araştırma olarak duyurulmuş, katılım gönüllülük esasına dayandırılmıştır. Çalışma Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi’nin etik ilkeleri doğrultusunda etik onayı alınarak ve katılımın gizliliği koşulu sağlanarak yürütülmüştür. Katılımcılar çalışmaya bazen sınıf ortamında, bazen de dışarıda tek başlarına katılmışlar, araştırmacılar tarafından sunulan anketleri kâğıt üzerinde kalemle doldurmuşlardır. Anket formunun ilk sayfasında deneysel değişimlemeyi içeren gazete haberi görünümü verilmiş bir metin yer almış, sonrasında ise katılımcılardan bu metin ile ilgili düşüncelerini belirtecekleri soruları yanıtlamaları istenmiştir. Araştırmanın sonunda katılımcılara ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Çalışmada deneysel değişimleme anket bataryasının ilk sayfasında yer alan gazete haberi görünümü metin aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Ebru D. isimli bir bar şarkıcısının bir müşterisi tarafından vurulması haberini içeren metin, trans kimlik koşulunda “Travesti Bar Şarkıcısı Müşterisi Tarafından Vuruldu!” manşeti ile sunulurken, cis (trans olmayan) kimlik koşulunda “Bar Şarkıcısı Müşterisi Tarafından Vuruldu!” manşetiyle verilmiştir. Bunun dışında iki koşulda da kısa bir giriş yazısı ve bir paragraflık bir haber yer almış; trans kimlik koşulunda Ebru D.’nin cinsiyet kimliği “travesti” ifadesiyle dört kez daha vurgulanmıştır. Cis koşulunda Ebru D.’nin cinsiyet kimliği ile ilgili hiçbir ifade yer almamıştır.

Ebru D. metinde İstanbul Beyoğlu semtinin arka sokaklarındaki bir pavyonda çalışan bir şarkıcı olarak betimlenmiştir. Ek olarak, M. K. isimli müşterisinin cinsel birliktelik teklifini reddeden Ebru D.’ye müşterisi tarafından 3 el ateş edildiği ve Ebru D.’nin ambulansla hastaneye kaldırıldığı bilgisi verilmiştir.

Ölçüm Araçları

Çalışmada mağdura yönelik tutumlar mağduru suçlama ve mağduru cinselleştirme eğilimleri üzerinden, mağdura yönelik bireysel önyargı sosyal mesafe koyma arzusu üzerinden, transfobik eğilimler ise toplumsal cinsiyetçilik ve transfobi eğilimleri üzerinden ölçülmüştür.

Çalışmada kullanılan ölçüm araçlarından *mağ-*

duru suçlama ve mağdurun cinselleştirilmesi ölçekleri araştırmacılar tarafından bu çalışma için oluşturulmuş, *önyargı (sosyal mesafe)* ile *toplumsal cinsiyetçilik ve transfobi* ölçekleri de İngilizce orijinalinden Türkçeye uyarlanmıştır. Faktör yapıları ve Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları beklendiği yönde çıkmış ve tüm anketler 1 (Kesinlikle katılmıyorum) ile 5 (Kesinlikle katılıyorum) arasında kademelendirilen Likert tipi ölçeklerle değerlendirilmiştir.

Mağduru Suçlama. Katılımcıların mağduru suçlama eğilimlerini ölçmek amacıyla haberde verilen hikâyeye uygun şekilde araştırmacılar tarafından bir mağduru suçlama eğilimi ölçeği oluşturulmuştur. Ölçek 4 tanesi ters yönlü olmak üzere toplam 10 maddeden ve tek bir faktörden oluşmaktadır. Yüksek puanların mağduru suçlamaya yönelik daha güçlü eğilimi gösterdiği ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Bu ölçek için örnek maddeler “Bence Ebru D.’nin vurulmasında sorumluluk kendisine aittir” ve “Bence Ebru D. vurulmayı hak etmiştir.” olarak verilebilir.

Cinselleştirme. Katılımcıların mağduru cinselleştirme eğilimlerini ölçmek amacıyla haberde verilen hikâyeye uygun şekilde araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçek, 1 tanesi ters yönlü olmak üzere toplamda 6 maddeden ve bir faktörden oluşmaktadır. Maddeleri oluşturulan Likert tipi cinselleştirme ölçeğinin maddeleri, Ebru D. özelinde, söz konusu bar şarkıcısının cinsellikle ilişkilendirilmesinin ve bu yönde etiketlenmesinin normalliği ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Yüksek puanlar mağdurun cinselleştirilmesinin (cinselleştirmenin) yüksek olduğunu işaret etmektedir. Ölçekte, Ebru D.’nin namusuyla çalışan biri olduğu (ters yönlü madde), namus ve iffetinden şüphe duyulabileceği, böyle teklifler almasının normal olduğu, kendisine cinsel çıkarlar için yaklaşılmasının doğal olduğu, daha önce başka müşterilerinin cinsel birliktelik teklifini kabul ettiğine dair inanışları ve failin yaklaşımının şiddeti doğuran etken olduğu ile ilgili maddeler yer almıştır. Örnek madde olarak “Ebru D.’nin namus ve iffetinden şüphe duyarım” veya “Bence Ebru D.’nin böyle teklifler alması normaldir” olarak verilebilir.

Önyargı. Katılımcıların mağdura yönelik bireysel önyargıları Bogardus (1967) sosyal mesafe ölçeğinin hikâyeye uygun bir adaptasyonu ile ölçülmüştür. Bu ölçekte katılımcılar hikâyedeki mağdur ile girebilecekleri çeşitli sosyal ilişkilerde kendilerini ne ölçüde rahat veya rahatsız hissedeceklerini 1 (Çok rahat) ile 5 (Çok rahatsız) arasında kademelendirilen ve hepsi aynı yönü işaret eden 7 madde aracılığı ile belirtmişlerdir (Cronbach $\alpha = .91$). Yüksek puanların daha yüksek sosyal mesafe koyma arzusunu, dolayısıyla daha kuvvetli önyargıyı işaret ettiği ölçek için örnek maddeler “Eğer Ebru D. sizinle

sohbet etmek isteseydi, kendinizi ne ölçüde rahat hissederdiniz?” ve “Eğer Ebru D. sizin bir akrabanız olsaydı, onu arkadaş ortamınıza sokarken kendinizi ne ölçüde rahat hissederdiniz?” olarak verilebilir.

Toplumsal Cinsiyetçilik ve Transfobi. Son olarak, orijinali 32 maddeden oluşan “Toplumsal Cinsiyetçilik ve Transfobi” ölçeğinin (Hill ve Willoughby, 2005) sadece toplumsal cinsiyetçilik/transfobi alt ölçeği Türkçeye araştırmacılar tarafından çevrilmiş ve bu 23 maddeye Faktör Analizi uygulanmıştır. Toplumsal cinsiyetçilik/transfobi alt ölçeğini oluşturan 23 madde Eksen Döndürme Tekniği ve eğik (oblique) döndürme yöntemlerinden oblimin döndürmesi kullanılarak analize tabi tutulmuştur. Yapılan ilk analiz faktör değerleri 1’in üzerinde olan 4 ayrı faktör önermiştir ve bu faktörler toplamda % 56 varyans açıklamıştır. Ancak yamaç-birikinti grafiğinde (scree plot) gözlemlenen faktör sayısı da orijinaline uygun olarak tek faktörü işaret ettiğinden, yapılan ikinci analizde faktör sayısı tek faktöre indirgenmiş ve sonuç olarak %45 varyans açıklamıştır. Ölçek maddelerinin faktör yükleri .84 ile .44 arasında değişmektedir. Bu tek faktörlü ölçeği en iyi temsil eden madde olarak “Bir kadının kendisini toplum içinde erkek gibi göstermesi ahlaki açıdan yanlıştır.” verilebilir. Ölçeğin orijinal iç tutarlık katsayısı .95 olarak belirtilmiş, eldeki örneklemede de çeviri ölçeğinin verdiği iç tutarlık katsayısı yine Cronbach $\alpha = .95$ olarak bulunmuştur. Diğer maddelere örnek olarak “Kadın gibi giyinen erkekler sapkındır”, “Kadın gibi davranan erkekler kendilerinden utanmalıdır”, “Kendini erkek gibi gören kadınlar anormaldir”, “Erkeksi kadınlar beni rahatsız eder” gibi maddeler verilebilir. Bu ölçekte de, diğerlerinde olduğu gibi yüksek puanlar yüksek düzeylerde toplumsal cinsiyetçilik ve transfobiyi belirtmektedir. Diğer ölçeklerden farklı olarak toplumsal cinsiyetçilik ve transfobi ölçeği doğrudan mağdura yönelik tutumlardan ziyade, genel anlamda trans-karşıtı duygu, tutum ve davranışları belirten ve halihazırda var olan toplumsal cinsiyet kalıplarına uymayan bireylere yönelik genel ideolojiyi yansıtan bir ölçektir.

Bulgular

Çalışmanın bulguları IBM SPSS 22 (Statistical Package for the Social Sciences) programıyla analiz edilmiştir. Betimsel amaçla, deneysel koşullardan bağımsız olarak çalışmanın bağımlı değişkenleri arasındaki ilişkiler Tablo 1’de verilmiştir. Analizde mağdura yö-

nelik tutumları belirten üç değişken (mağduru suçlama, mağduru cinselleştirme ve mağdura yönelik önyargı) arasındaki ilişkiler de göz önüne alındığında, öncelikle bunların hepsinin çoklu bağımlı değişken olarak analize eklenmesi uygun görülmüştür.

Yapılan analizde, silahlı saldırıya uğramış olan mağdurun cinsiyet kimliği ve katılımcıların cinsiyetinin mağdura yönelik tutumları ne yönde etkiledikleri incelenmiştir. Bunu yaparken ise, daha genel boyuttaki toplumsal cinsiyetçilik / transfobi düzeylerinin etkisini de kontrol etmek için bu değişkenin analizlere eşdeğişken olarak eklenmesi uygun görülmüştür¹. Analiz 2 seviyeli 2 bağımsız değişken içerdiğinden ve gruplar arası karşılaştırma yaptığından faktöriyel çoklu kovaryans analizi kullanılmıştır. Bağımlı değişkenler mağduru suçlama, mağduru cinselleştirme ve mağdura yönelik önyargı iken, bağımsız değişkenler deneysel koşul ve katılımcı cinsiyeti olarak alınmıştır. Yapılan 2 (Mağdurun cinsiyet kimliği: trans ve trans olmayan, yani “cis”) X 2 (Katılımcının cinsiyeti: kadın ve erkek) MANCOVA sonuçlarına göre, bağımsız değişkenlerin birleşik etkisi yaklaşık olarak, deneysel koşul, $F_{3,81} = 3.63, p = .016$, Wilk’s $\lambda = 0.882$, ve cinsiyet, $F_{3,81} = 5.41, p = .002$, Wilk’s $\lambda = 0.833$, için anlamlı bir temel etki göstermiştir. Ancak etkileşim teriminin bağımlı değişken bileşimi üzerindeki etkisi anlamlı çıkmamıştır, $F_{3,81} = 1.97, p = .125$, Wilk’s $\lambda = 0.932$. Bu nedenle de her bağımlı değişken için ayrı ayrı tek yönlü varyans analizi sonuçları bildirilmemiştir.

Bağımlı değişkenler ve eşdeğişken arasındaki ilişki oldukça yüksek düzeyde çıkmıştır: $F_{3,81} = 19.13, p < 0.001$, Wilk’s $\lambda = 0.585$, kısmi $\eta^2 = 0.42$. Deneysel koşul temel etkisi ile bağımlı değişken bileşimi arasındaki ilişki orta düzeyde seyretmekteyken, (kısmi $\eta^2 = .12$); cinsiyet temel etkisi ile bağımlı değişken bileşimi arasındaki ilişki biraz daha kuvvetlice görünmektedir (kısmi $\eta^2 = .17$). İstatistiksel anlamlılık göstermeyen etkileşim teriminin bağımlı değişkenlerle ilişkisi ise beklendiği üzere oldukça düşüktür: kısmi $\eta^2 = .07$. Üç farklı modelde açıklanan varyans değerleri mağduru suçlama için $R^2 = .25$ (Düz. $R^2 = .21$), mağdurun cinselleştirilmesi için $R^2 = .26$ (Düz. $R^2 = .23$), ve önyargı için $R^2 = .49$ (Düz. $R^2 = .46$), olarak hesaplanmıştır.

Bağımlı değişkenler üzerindeki etkileri ayrı ayrı incelediğimizde, yine toplumsal cinsiyetçilik / transfobi ölçümü eşdeğişken olarak analizlere dahil iken, deneysel koşulun etkisi mağdurun cinselleştirilmesi ve önyargı değişkenlerinde anlamlı, mağduru suçlama boyutunda

¹ Toplumsal cinsiyetçilik ve transfobi ölçümü, deneysel değişimlemeden sonra ölçülmüştür. Ancak bu değişkenin deneysel koşullardan etkilenmediği, yapılan 2 X 2 (Deneysel koşul ve Katılımcı Cinsiyeti) faktöriyel ANOVA ile saptanmıştır, $F_{1,84} = 3.23, p = 0.076$; $F_{1,84} < 1$, ns. Diğer yandan korelasyon tablosunda da görülebileceği üzere, toplumsal cinsiyetçi ve transfobik tutumların diğer bağımlı değişkenlerle oldukça yüksek ilişkisi olduğu belirlendiği için, bu değişkenin bağımlı değişken bileşimine dahil edilmeden, eşdeğişken olarak analizlere katılması uygun görülmüştür.

Tablo 1. Bağımlı Değişkenler Arasındaki (Koşul ve Cinsiyetten Bağımsız) Pearson Korelasyon Katsayıları, Ortalama, Standart Sapma ve Cronbach Alfa İç-Tutarlılık Değerler

	1	2	3	4
1. Mağduru suçlama	1			
2. Cinselleştirme	.51	1		
3. Önyargı	.30	.55	1	
4. Toplumsal cinsiyetçilik / Transfobi	.41	.45	.60	1
<i>Ort.</i>	1.77	2.99	2.79	2.83
<i>S</i>	.63	.69	1.00	.85
Cronbach α	.86	.78	.91	.95

Not. Tüm korelasyon değerleri için $N = 88$ ve $p < 0.001$ (iki yönlü).

ise anlamlı değildir. Toplumsal cinsiyetçilik / transfobi ölçümünü ortalaması olan 2.83'te sabitlediğimiz zaman tahmini marjinal ortalamalara bakarak trans mağdurun (*Düz. Ort.* = 3.14, *SH* = .09), cis mağdura kıyasla (*Düz. Ort.* = 2.83, *SH* = .93) daha fazla cinselleştirildiğini söyleyebiliriz, $F_{1,83} = 5.52$, $p = .021$, kısmi $\eta^2 = .06$. Benzer şekilde, trans mağdura yönelik önyargının (*Düz. Ort.* = 3.13, *SH* = .11), cis mağdura göre de (*Düz. Ort.* = 2.56, *SH* = .11), daha yüksek olduğu saptanmıştır $F_{1,83} = 4.60$, $p = .005$, kısmi $\eta^2 = .09$.

Katılımcı cinsiyetinin etkisi incelendiğinde ise, anlamlı temel etki bir tek önyargı ölçümünde bulunmuştur, $F_{1,83} = 12.55$, $p = .001$, kısmi $\eta^2 = .13$. Buna göre, kadınlar (*Düz. Ort.* = 3.07, *SH* = .11), erkeklere kıyasla (*Düz. Ort.* = 2.51, *SH* = .11) daha önyargılı çıkmışlardır.

Tartışma

Bu çalışmanın sonuçları, şiddete uğrayan bir kadının cinsiyet kimliğinin (trans ve cis) ve katılımcıların cinsiyetlerinin (kadın-erkek) mağdura atfedilen sorumluluğu, mağduru cinselleştirme eğilimini ve bireysel anlamdaki önyargı düzeylerini farklı şekillerde etkilediğini göstermektedir. Burada görülen örüntü, her zaman tutarlı olmamakla birlikte genellikle beklenen yönde eğilim göstermiştir.

Yapılan analizlerde katılımcıların transfobi ve toplumsal cinsiyetçilik seviyeleri çalışmanın deneysel manipülasyonunun etkisini daha açık bir şekilde görebilmek adına eş değişken olarak kontrol edilmiştir. Korelasyon tablosunda görüldüğü üzere, toplumsal cinsiyetçilik ve transfobi, tüm diğer bağımlı değişkenlerle anlamlı ve pozitif yönde korelasyon da göstermektedir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların içselleştirmiş olduğu toplumsal cinsiyet ve transfobi, onların mağduru suçlaması, cinselleştirmesi ve mağdurla sosyal temas kurmaktan rahatsız olması olarak tanımlanan önyargı

düzeyleri üzerinde oldukça yüksek bir açıklayıcı etkiye sahiptir. Başka bir deyişle toplumsal cinsiyet kategorilerine uymayan bireylerin varlığını kabul etmeyen, trans bireylere yönelik nefret besleyen, bu bireylerle temasa geçmekten dolayı kaygı ve korku duyan katılımcıların hikayedeki şiddet mağdurunu suçlamaya, cinselleştirmeye ve mağdura yönelik önyargı beslemeye toplumsal cinsiyetçilik ve transfobi düzeyleri düşük olan katılımcılara göre daha yatkın olduklarını söyleyebiliriz.

Kişilerin cinsiyet kimlikleri ve cinsiyetlerinin tutumlar ve önyargı üzerindeki etkisi yanında önyargıyı besleyen kültürel öncüller de son derece önemlidir ve bireylerin içselleştirdiği transfobi de giriş kısmında bahsedilen heteroseksizm, toplumsal cinsiyetçilik, katı ve birbirinden ayrıklıktan oluşan cinsiyet algısı ve geleneksel toplumsal cinsiyet normlarından beslenmektedir (Norton, 1997; Warriner, Nagoshi ve Nagoshi, 2013). Bu araştırma çerçevesinde bireysel düzeyde bu tarz ideoloji veya cinsiyet normlarını benimsemeye ilişkin doğrudan bir ölçüm alınmamıştır. Yine de, kültürel anlamdaki heteroseksist ideolojilerin, belirli ve ayrıklıktan dışındaki cinsel yönelimler (heteroseksüel olmayan) ve cinsiyet kimliklerinin (kadın ya da erkek ikiliği) dışında kalan her tür kimlik, yönelim, eğilim, tutum ve davranışlara sahip bireyleri ötekileştirdiğini ve bunlara yönelik önyargıyı normalleştirdiğini söylemek mümkündür (Herrek, 1990). Geleneksel cinsiyet kimliğini ve rollerini "ihlal" eden trans bireyler bu anlamda rahatlıkla tüm bu katmanlardan beslenen meşru bir günah keçisi yerine konabilmekte ve bu nedenle sıklıkla uç düzeylerde şiddete maruz kalabilmektedirler. Eldeki çalışmada bulunan korelasyonlar da bu örüntüyü destekler niteliktedir.

Toplumsal cinsiyetçilik / transfobinin bağımsız değişkenlerdeki varyasyonu sabitlendiğinde, yani bu değişken eşdeğişken olarak modele dâhil edildiğinde, deneysel koşullarda gösterilen hikayedeki kadının cinsiyet kimliğinin trans ya da cis olmasının katılımcıların mağ-

dura yönelik tutum ve önyargıları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir değişmeye yol açtığını görmekteyiz. Daha ayrıntılı incelediğimizde, trans veya cis olma hali, mağdurun cinselleştirilmesi ve mağdura yönelik önyargı üzerinde anlamlı bir etkiye sahipken, mağdurun suçlanması üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır. Buna göre, hikâyedeki mağdur trans kadın iken katılımcıların trans kadının cinselliğini sorgulama, onu bir cinsel nesne olarak görme ve trans kadınla herhangi bir şekilde sosyal temas kurmaktan kaçınma eğilimleri, cis koşuluna göre anlamlı şekilde daha fazladır. Alan yazındaki çalışmalara göre de şiddete uğrayan birey *heteroseksüel olmadığı*nda kişilerin mağduru suçlama ve şiddet uygulayanın hareketini ise mazur görme ihtimalleri artmaktadır (White ve Kurpius, 2002). Elbette cinsel yönelim için var olan bu bulguları doğrudan cinsiyet kimliği için genellememiz mümkün olmasa da, heteronormatif ve ikili cinsiyet kategorileri üzerinden arada benzer bir ilişki kurmak akla yatkın görünmektedir.

Araştırmanın cinsiyet farkı açısından sonuçlarına bakıldığında ise, genel olarak mağdura yönelik tutum ve önyargılar üzerinde anlamlı etkiye sahip olsa da katılımcıların cinsiyeti sadece mağdura yönelik önyargıyı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamıştır. Buna göre, kadınlar erkeklere kıyasla mağdurun trans veya cis kimliğini ayırt etmeksizin, mağdurdan daha fazla rahatsızlık duymuş, sosyal temas kurmaktan kaçınmış ve bu anlamda daha önyargılı çıkmışlardır. Bu bulgu alan yazında var olan çalışmalar ile pek de tutarlı olmadığı gibi, çalışmanın beklenen sonuçları arasında da değildir. Örneğin, var olan alan yazında cinsiyetin şiddete yönelik tutumları nasıl etkilediğine bakıldığında, erkeklerin kadınlara kıyasla cinsel ve fiziksel şiddet olaylarını haklı görmeye ve mağduru suçlamaya daha yatkın olduğu görülmektedir (Anderson, Cooper ve Okamura, 1997; Grubb ve Harrower, 2008; Markowitz, 2001; Sakallı, 2001). Hem dünyadaki hem de Türkiye'deki alan yazını göz önünde bulundurduğumuzda genellikle erkeklerin homofobi ve transfobiye daha yatkın tutumlar sergiledikleri de gözlemlenmiştir (Sakallı-Uğurlu, 2006). Bu çalışma kapsamında ise kadın katılımcıların, okudukları haberdeki mağdur kadını trans olup olmamasını gözetmeden, belki de yalnızca bar şarkıcısı olması üzerinden değerlendirdiklerini söyleyebiliriz. Ek olarak, spekülasyonla birlikte, bar şarkıcılığının toplumsal normlar açısından bir kadın için pek de iyi görülmemeyen bir durumu tarif ettiğini de belirtmek mümkündür. Bu anlamda belki de, bar şarkıcısı olmayan bir başka trans kadın şiddet mağduruna da yine kadınların daha önyargılı yaklaşıp yaklaşmayacaklarının incelenmesi önemli olacaktır. Başka bir şekilde tartışmak gerekirse, her iki deneysel koşulda da şiddete uğrayan kişi bar şarkıcısı olan bir kadındır ve belki de kadın katılımcılar, bu durumda daha fazla tehdit algılamış ve mağdura yönelik

daha fazla önyargı hissetmiş olabilirler. Şiddete maruz kalan bar şarkıcısı kadın, bu kadın katılımcılar açısından iç-grupta pek de prototipe yakın olmayan ve genel olarak belki de iç-gruba yönelik "kara kuzu etkisi" (Jetten ve Hornsey, 2014) yaratabilecek, cinselliği vurgulanan ve bu nedenle de kendilerini ait hissettikleri cinsiyet kategorisi açısından ötelenmesi gereken bireyler olarak değerlendirilmiş olabilirler. Her ne kadar bu çalışmada ilgili kuramsal çerçeve olarak belirtilen Sosyal Kimlik Kuramı doğrultusundaki kimliklenme süreçlerine veya feminizm, geleneksellik ve benzeri toplumsal cinsiyet rolleri ve ideolojilerine dair doğrudan bir ölçüm yapılmamış da olsa, akla yatkın görünen bu açıklama, yine de hali hazırdaki alan yazınla ters düşmektedir. Etki büyüklüğü de oldukça sınırlı bu bulguyu genel kavramlarla temellendirmeden önce tekrar edilebilirliğini görmek önemli bir ölçüt olacaktır.

Bir adım daha geniş bir perspektiften bakacak olursak, kadına yönelik şiddetin erkeklik ve iktidar üzerinden kurulan mekanizmasının (Türkoğlu, 2013), seks işçilerine veya trans bireylere yönelik şiddette de kendini göstereceği beklenebilir. Bu anlamda hem heteroseksizm, hem de toplumsal cinsiyetçilik aslında erkeklik inşası ve onun yeniden kurulumu ile birlikte de ele alınabilir. Örneğin erkeklik ideolojisine ve ataerkilliğe yönelik bağlılığın, şiddet mağdurlarına (Sakallı-Uğurlu, Yalçın ve Glick, 2007) ve cinsel azınlıklara (Çınar, 2011; Herek, 2000; Norton, 1997) yönelik daha olumsuz tutumlara yol açtığı belirtilmiştir. Erkekliğin, feminen olandan uzak durmak ve bir dereceye kadar homofobik olmak ile kurulduğu savı da (Kimmel, 1994), şiddetin ve transfobinin ardında yatan kültürel normlara ve ideolojilere dair biraz daha geniş bir fikir verebilmektedir.

Her ne kadar bu çalışma özelinde erkeklik inşası, geleneksel cinsiyet rollerine bağlılık veya heteroseksizm gibi değişkenler doğrudan incelenmemiş olsa da elde edilen bulgular cinsiyet kimliğinin önemini ortaya koymaktadır. Öte yandan, bu önyargı ve şiddet eğilimini besleyebilecek bireysel bir etmen, yine erkeklik inşası üzerinden kurabileceğimiz algılanan tehdit olabilir. Bu alanda yapılan ve henüz değerlendirme aşamasında olan bir çalışma da (Türkoğlu ve Sayılan, 2016) trans bireylere yönelik önyargının ardındaki bireysel ve grup düzeyindeki tehdit algısının rolünü ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın alan yazına sunduğu katkı şiddet mağduru bir kadının cinsiyet kimliğinin, şiddetin nasıl görüldüğünü, kadının ne derecede suçlandığını, ve bu kadına yönelik önyargıyı nasıl etkilediğini ortaya koymasıdır. Ancak uzun vadede, bu etkinin mekanizmalarına ve kuramsal temellerine dair daha ayrıntılı bir inceleme yapılması gerekmektedir. Bu etkiyi çerçeveleyebilecek kuramsal temeli Sosyal Kimlik kuramı sağlayabilmekle birlikte bu araştırmanın katkısı kuramlar bağlamından ziyade daha kişisel bir şekilde böyle bir "trans etkisi"ni

ortaya koymakla sınırlıdır. Dolayısıyla eldeki araştırma doğrudan iki kurama ait değişkenleri (ör. kimlikleşme, sembolik tehdit, gruplararası anksiyete) incelemekle, daha çok şiddetin uygulanmasında ve meşrulaştırılmasında hem toplumsal ve kültürel normların etkisine, hem de bireysel anlamda bu normlara uymayanlara karşı takınılan olumsuz tutumlara (önyargı, mağduru suçlama, mağduru cinselleştirme) odaklanmaktadır. Bununla birlikte, nefret suçlarına varacak düzeyde ortaya çıkan cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim temelli saldırganlığın farklı analiz düzeylerinde incelenmesi şiddetin bireysel ve toplumsal mekanizmalarının anlaşılabilmesi ve önlenmesine yönelik müdahaleler geliştirilebilmesi açısından son derece önemlidir.

Kaynaklar

- Anderson, K. B., Cooper, H. ve Okamura, L. (1997). Individual differences and attitudes toward rape: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(3), 295-315. doi:10.1177/0146167297233008
- Brewer, M. B. (1999). The psychology of prejudice: Ingroup love our outgroup hate? *Journal of Social Issues*, 55(3), 429-444. doi:10.1111/0022-4537.00126
- Brown, R. (1999). Social identity theory: Past achievements, current problems and future challenges. *European Journal of Social Psychology*, 29, 634-667.
- Burn, S. M., Aboud, R. ve Moyles, C. (2000). The relationship between gender social identity and support for feminism. *Sex Roles*, 42(11-12), 1081-1089. doi:10.1023/A:1007044802798
- Cameron, J. E. ve Lalonde, R. N. (2001). Social identification and gender-related ideology in women and men. *British Journal of Social Psychology*, 3(1), 59-77. doi:10.1348/014466601164696
- Carrera-Fernández, M. V., Lameiras-Fernández, M., Rodríguez-Castro, Y. ve Vallejo-Medina, P. (2013). Spanish adolescents' attitudes toward transpeople: Proposal and validation of a short form of the Genderism and Transphobia Scale. *Journal of Sex Research*, 0(0), 37-41. doi:10.1080/00224499.2013.773577
- Çinar, M. (2011). "They make your life like shit" - Masculinity and violence against transgender people in Istanbul. *Gender politik online*. http://www.fu-berlin.de/sites/gpo/int_bez/frauenmenschenrechte/theymakeyourlifeshit/MelikeCinar.pdf adresinden erişildi.
- Davies, M., Pollard, P. ve Archer, J. (2001). The influence of victim gender and sexual orientation on judgments of the victim in a depicted stranger rape. *Violence and Victims*, 16(6), 607-19.
- Davies, M. ve Rogers, P. (2006). Perceptions of male victims in depicted sexual assaults: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 11(4), 367-377. doi:10.1016/j.avb.2006.01.002
- Davies, M., Rogers, P. ve Whitelegg, L. (2009). Effects of victim gender, victim sexual orientation, victim response and respondent gender on judgements of blame in a hypothetical adolescent rape. *Legal & Criminological Psychology*, 14(2), 331-338. doi:10.1348/978185408X386030
- Ercan, N. (2009). *The predictors of attitudes toward physical wife abuse: Ambivalent sexism, system justification and religious orientation*. Middle East Technical University.
- Flood, M. ve Pease, B. (2009). Factors influencing attitudes to violence against women. *Trauma, violence & abuse*, 10(2), 125-142. doi:10.1177/1524838009334131
- Göregenli, M. (2012). Temel kavramlar: Önyargı, kalıpyargı ve ayrımcılık. K. Çayır ve M. A. Ceyhan, (Ed.), *Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar içinde* (17-29). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Grubb, A. ve Harrower, J. (2008). Understanding attribution of blame in cases of rape: An analysis of participant gender, type of rape and perceived similarity to the victim. *Aggression and Violent Behavior*, 13(5), 396-405. doi:10.1016/j.avb.2008.06.006
- Güner, U., Kalkan, P., Öz, Y., Özsoy, E. C. ve Söyle, F. (2011). *Türkiye'de cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığın izlenmesi raporu: 1 Ocak-30 Haziran 2010*. İstanbul.
- Harvey, J. (2002). *Attitudes of the general population toward transsexuals*. <https://books.google.com.tr/books?id=NtmgPgAACAAM> adresinden erişildi.
- Herek, G. M. (1990). The context of anti-gay violence: Notes on cultural and psychological heterosexism. *Journal of Interpersonal Violence*, 5(3), 316-333. doi:10.1177/088626090005003006
- Herek, G. M. (2000). Sexual prejudice and gender: Do heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men differ? *Journal of Social Issues*, 56(2), 251-266. doi:10.1111/0022-4537.00164
- Herek, G. M. (2004). Beyond "Homophobia": Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. *Sexuality Research and Social Policy*, 1(2), 6-24. doi:10.1525/srsp.2004.1.2.6
- Hill, D. B. ve Willoughby, B. L. B. (2005). The development and validation of the Genderism and Transphobia Scale. *Sex Roles*, 53(7-8), 531-544. doi:10.1007/s11199-005-7140-x
- Jetten, J. ve Hornsey, M. J. (2014). Deviance and dissent in groups. *Annual Review of Psychology*, 65, 461-85. doi:10.1146/annurev-psych-010213-115151
- KAOS GL. (2013). *2013 yılında Türkiye'de gerçekleşen homofobi ve transfobi temelli nefret suçları raporu*. Ankara.
- KAOS GL, Siyah Pembe Üçgen ve Pembe Hayat. (2010). *LGBT nefret suçları raporu 2010*.
- Kimmel, M. (1994). Masculinity as homophobia: Fear, shame & silence in the construction of gender identity. H. Brod ve M. Kaufman, (Ed.), *Theorizing masculinities içinde* (119-141). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- King, M. E., Winter, S. ve Webster, B. (2009). Contact reduces transprejudice: A study on attitudes towards transgenderism and transgender civil rights in Hong Kong. *International Journal of Sexual Health*, 21(1), 17-34. doi:10.1080/19317610802434609
- Lombardi, E. (2009). Varieties of transgender/transsexual lives and their relationship with transphobia. *Journal of Homosexuality*, 56(8), 977-92. doi:10.1080/00918360903275393
- Lombardi, E. L., Wilchins, R. A., Priesing, D. ve Malouf, D. (2001). Gender violence: Transgender experiences with violence and discrimination. *Journal of Homosexuality*, 42(1), 89-101. doi:10.1300/J082v42n01_05
- Markowitz, F. E. (2001). Attitudes and family violence: Linking intergenerational and cultural theories. *Journal of Family Violence*, 16(2), 205-218. doi:10.1023/A:101115104282
- Moran, L. J. ve Sharpe, A. N. (2004). Violence, identity and policing: The case of violence against transgender people. *Criminology and Criminal Justice*, 4(4), 395-417. doi:

- 10.1177/1466802504048656
- Nagoshi, J. L., Adams, K. a., Terrell, H. K., Hill, E. D., Brzuzy, S. ve Nagoshi, C. T. (2008). Gender differences in correlates of homophobia and transphobia. *Sex Roles*, 59(7-8), 521-531. doi:10.1007/s11199-008-9458-7
- Namaste, V. (2000). *Invisible lives: The erasure of transsexual and transgender people*. University of Chicago Press.
- Nayak, M. B., Byrne, C. a., Martin, M. K. ve Abraham, A. G. (2003). Attitudes toward violence against women: A cross-nation study. *Sex Roles*, 49(7-8), 333-342. doi:10.1023/A:1025108103617
- Norton, J. (1997). No title. *International Journal of Sexuality and Gender Studies*, 2(2), 139-164. doi:10.1023/A:1026320611878
- Ördek, K., Balzer, C. ve LaGata, C. (2015). *Transfobiye karşı trans-saygı: Türkiye’de yaşayan trans bireylerin toplumsal deneyimleri*. İstanbul: Ayrıntı Basımevi.
- Page, A. Z. ve Ince, M. (2008). Aile içi şiddet konusunda bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 81-94.
- Paker, M. (2012). Önyargı ve ayrımcılığa ilişkisel psikanalitik bir bakış. K. Çayır ve M. A. Ceyhan, (Ed.), *Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar* içinde (53-60). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Rayburn, N. R. ve Davison, G. C. (2002). Articulated thoughts about antigay hate crimes. *Cognitive Therapy and Research*, 26(4), 431-447. doi:10.1023/A:1016214632062
- Reicher, S. (2004). The context of social identity: Domination, resistance, and change. *Political Psychology*, 25(6), 921-945. doi:10.1111/j.1467-9221.2004.00403.x
- Reynolds, K. J. ve Turner, J. C. (2001). Prejudice as a group process: The role of social identity. K. J. Reynolds ve M. Augoustinos, (Ed.), *Understanding prejudice, racism, and social conflict* içinde (159-178). London: SAGE Publications Ltd.
- Sakallı, N. (2001). Beliefs about wife beating among Turkish college students: The effects of patriarchy, sexism, and sex differences. *Sex Roles*, 44(9-10), 599-610. doi:10.1023/A:1012295109711
- Sakallı-Uğurlu, N. (2006). Eşcinsellere ilişkin tutumlar: Türkiye’de yapılan görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 9(17), 53-69.
- Sakallı-Uğurlu, N. ve Ulu, S. (2003). Evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, yaş, eğitim ve gelir düzeyinin etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6(11-12), 53-65.
- Sakallı-Uğurlu, N., Yalçın, Z. S. ve Glick, P. (2007). Ambivalent sexism, belief in a just world, and empathy as predictors of Turkish students’ attitudes toward rape victims. *Sex Roles*, 57, 889-895. doi:10.1007/s11199-007-9313-2
- Schilt, K. ve Westbrook, L. (2009). Doing gender, doing heteronormativity: “Gender normals,” transgender people, and the social maintenance of heterosexuality. *Gender & Society*, 23(4), 440-464. doi:10.1177/0891243209340034
- Schmitt, M. T. ve Branscombe, N. R. (2001). The good, the bad, and the manly: Threats to one’s prototypicality and evaluations of fellow in-group members. *Journal of Experimental Social Psychology*, 37(6), 510-517. doi:10.1006/jesp.2001.1476
- Sirin, S., McCreary, D. ve Mahalik, J. (2004). Differential reactions to men and women’s gender role transgressions: Perceptions of Social status, sexual orientation, and value dissimilarity. *The Journal of Men’s Studies*, 12(2), 119-132. doi:10.3149/jms.1202.119
- Stotzer, R. L. (2008). Gender identity and hate crimes: Violence against transgender people in Los Angeles county. *Sexuality Research & Social Policy: A Journal of the NSRC*, 5(1), 43-52. doi:10.1525/srsp.2008.5.1.43
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2014). *Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması*. Ankara. www.hips.hacettepe.edu.tr/TKAA2014_Ozet_Rapor.pdf adresinden erişildi.
- Tajfel, H. ve Turner, J. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. *The Social Psychology of Intergroup Relations*. doi:10.1016/S0065-2601(05)37005-5
- Türkoğlu, B. (2013). Fay hatında erkeklikler: Çalışma ve işsizlik ekseninde erkekliğe bakış. *Mülkiye Dergisi*, 37(4), 33-61.
- Türkoğlu, B. ve Sayılan, G. (değerlendirmede). The interpersonal and intergroup threat models of prejudice against transgender individuals. *Sex Roles*.
- Turner, J. C. (1999). Some current issues in research on social identity. N. Ellemers, R. Spears ve B. Doosje, (Ed.), *Social identity: Context, commitment, content* içinde (6-34). Oxford, England: Blackwell Publishing.
- TvT Research Project. (2015). *Trans murder monitoring results: TMM TDOR 2015 update*. http://transrespect.org/en/transgender-day-of-remembrance-15-tmmupdate/ adresinden erişildi.
- Waltermaurer, E. (2012). Public justification of intimate partner violence: A review of the literature. *Trauma, Violence, & Abuse*, 13(3), 167-175. doi:10.1177/1524838012447699
- Warriner, K., Nagoshi, C. ve Nagoshi, J. (2013). Correlates of homophobia, transphobia, and internalized homophobia in gay or lesbian and heterosexual samples. *Journal of homosexuality*. http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00918369.2013.806177 adresinden erişildi.
- Whatley, M. A. (1996). Victim characteristics influencing attributions of responsibility to rape victims: A meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 1(2), 81-95. doi:10.1016/1359-1789(95)00011-9
- White, B. H. ve Kurpius, S. E. R. (2002). Effects of victim sex and sexual orientation on perceptions of rape. *Sex Roles*, 46(5/6), 191-200.
- Willoughby, B. L. B., Hill, D. B., Gonzalez, C. A., Lacorazza, A., Macapagal, R. A., Barton, M. E. ve Doty, N. D. (2010). Who hates gender outlaws? A multisite and multinational evaluation of the Genderism and Transphobia Scale. *International Journal of Transgenderism*, 12(4), 254-271. doi:10.1080/15532739.2010.550821
- Winter, S., Chalungsooth, P., Teh, Y. K., Rojanalert, N., Manee-rat, K., Wong, Y. W., ... Macapagal, R. A. (2009). Transpeople, transprejudice and pathologization: A seven-country factor analytic study. *International Journal of Sexual Health*, 21(2), 96-118. doi:10.1080/19317610902922537
- Winter, S., Webster, B. ve Cheung, P. K. E. (2008). Measuring Hong Kong undergraduate students’ attitudes towards transpeople. *Sex Roles*, 59(9-10), 670-683. doi:10.1007/s11199-008-9462-y

Summary

The Effect of Victim's Trans Identity on Attitudes towards Female Violence Victims

Banu Cingöz-Ulu

Beril Türkoğlu

Gülden Sayılan

Middle East Technical University Middle East Technical University Ankara Yıldırım Beyazıt University

It is important to study attitudes towards violence and victims, both in order to comprehend the concept of violence as well as in order to prevent them in the future (Markowitz, 2001). It has been shown that these attitudes are related to a multilayered social structure including, societal level factors such as gender norms, culture, religion, media as well as individual level factors such as education or previous exposure (e.g., Flood & Pease, 2009; Nayak, Byrne, Martin, & Abraham, 2003; Page & Ince, 2008).

Victims of violence may belong to any age, group or gender group, but our focus in this paper is violence towards women, it is important to note the role of patriarchal societies based on gender inequality. Four in ten women is subjected to physical violence; and one in ten to sexual violence in Turkey (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı KSGM, 2014). Among the factors that predict attitudes towards violence towards women are sex, age, education level, patriarchal attitudes, gender-based system justification and ambivalent sexism (Ercan, 2009; Sakallı, 2001; Sakallı-Uğurlu & Ulu, 2003).

Victim's characteristics also influence attributions of responsibility in violence cases. In a recent study on domestic violence in 67 countries, refusing to have sex, not cooking, or not sufficiently caring for children were cited as situations where violence may be justified (Waltermaurer, 2012). In cases of sexual violence, situational factors such as victim's clothing and personality (Whatley, 1996) or victim's gender, sexual orientation or her response to the violent act were also important in determining victim blame (Davies, Rogers, & Whitelegg, 2009). However, when investigating attitudes towards the victim in sexual violence cases, sexual orientation of the victim (e.g., LGBTI status) rather than their gender identity (e.g., transgender) were examined; hence, to our knowledge, this issue has not been examined before.

This study manipulates the gender identity of a victim of violence in two conditions: trans and cis (not trans) (Schilt & Westbrook, 2009) and examines the at-

titudes towards the victim. A second, quasi-experimental independent variable of interest was the participant's gender. Attitudes towards the victim was operationalized with three measures: prejudice (social distance), blaming the victim and sexualization of the victim. Besides, transphobia / genderism of the participants were also expected to be related to these attitudes and this was taken as a covariate in the study.

Transphobia and Genderism

Trans individuals identify with a gender other than their biological sex (Norton, 1997). Trans people are subjected to hateful behavior such as disproportionate police violence, individual discrimination, physical or sexual violence or even being murdered, labelled "hate crimes" (Norton, 1997; Ördem et al., 2015; Rayburn & Davison, 2002).

LGBTI people are frequently subjected to acts of discrimination and prejudice (Namaste, 2000) both in the world and in Turkey (KAOS GL, Siyah Pembe Üçgen & Pembe Hayat, 2010; TvT research project, 2015). Societal norms and general prejudice towards LGBTI individuals are some of the basis behind the violence. This prejudice, violence, and hate crimes feed upon a culture of *heterosexism*, an ideology that denies, denigrates, and stigmatizes all existence, acts and appearance that fail to fit into traditional heterosexual norms.

Heterosexism, as a general societal or cultural ideology also feeds *transphobia and genderism*, prejudice towards people who do not neatly fit into gender standards and norms, or those whose biological sex and their gender do not match (Hill & Willoughby, 2005). As in heterosexism, transphobic and genderist individuals report that they are disturbed by the appearance of trans people and legitimize their prejudice and discriminatory acts through the symbolic threat they feel of being 'contaminated' (Lombardi, 2009). Winter et al. (2009) also show that people who think trans individuals have mental health issues tend to be prejudiced and avoids personal

contact with them. The term *trans-prejudice* was coined to denote the negative stereotypes, discriminatory attitudes and discrediting of trans individuals and their treatment by heterosexual people. This leads to the otherization and abnormalization of trans people (King, Winter, & Webster, 2009); makes them vulnerable targets of violence (Herek, 2004; Hill & Willoughby, 2005). Especially trans women, who are more visible compared to trans men, are punished more (Sirin, McCreary, & Mahalik, 2004), and are subjected to prejudice and discrimination more often (Carrera-Fernandez, Lameiras-Fernández, & Rodríguez-Castro, 2013; Lombardi, Wilchins, Priesing, & Malouf, 2001; Winter et al., 2009).

Trans-prejudice is widespread in Turkey as well. Trans individuals reported being randomly stopped and questioned by the police while walking on the streets (Ördek et al., 2015), subjected to an average of two human rights violations per year (KAOS GL, 2013) and experience personal and institutional discrimination in employment, education, health, housing or access to resources and services (Güner, Kalkan, Öz, Özsoy, & Söyle, 2011). Given the visibility of transphobia in Turkey and the relevant literature in the world, trans women, one the most fragile group in the LGBTI community (Namaste, 2000), is important to study.

Trans-Prejudice from Social Identity Theory Perspective

Among many social psychology theories dealing with intergroup violence and prejudice, Social Identity Theory (Tajfel & Turner, 1979), proposes that group memberships of a person becomes part of the self and this group-based *social identity* becomes salient relative to *personal identity* in intergroup contexts. Although social identity theory tradition places one's need to have a positive group identity at the root of intergroup conflict and prejudice, this need does not automatically lead to prejudice; rather, the relevant social structures and contexts need to be present.

Based on the social identity tradition, gender, as an important social category, can be used to explain men-women or trans-cis relations. For example, the different aspects of gender identification of men and women predicted different ideologies regarding gender roles (traditional, feminist, nontraditional) (Cameron & Lalonde, 2001). Likewise, gender based collective self-esteem was related to higher support for feminism in women, and lower in men (Burn, Aboud, & Moyles, 2000). These studies suggest that identification with social categories such as womanhood or manhood had different meanings for men and women.

Trans-prejudice needs to be discussed in terms of both women's and men's gender based ideologies, especially regarding how trans people remain "outside"

of the inflexible gender category boundaries. In their investigation of manhood as a social identity, Schmitt & Branscombe (2001) examined men's ingroup attitudes and found that men who received a prototypicality threat preferred prototypical men more than the others. Yet, for men whose gender identification was not as strong, this manipulation had no such effect.

Therefore, group identification and similarity to the group prototype are consequential in the evaluation of ingroup members and we may infer that trans women may be perceived as threatening both by cis men and women due to their distance from the prototype of a group. In addition, the cultural and structural context and the relevant norms (Reicher, 2004) (such as a heterosexist ideology and the power difference between cis and trans groups) are important to study in prejudice towards trans victims of violence.

Research has shown that trans-prejudice is more prevalent among men than women (Carrera-Fernández, Lameiras-Fernández, Rodríguez-Castro, & Vallejo-Medina, 2013; Hill & Willoughby, 2005; Willoughby et al., 2010). This is sometimes interpreted as a result of a basic motivation of manhood socialization to remain away from feminine and thus trans women posing a direct threat on the masculine (Kimmel, 1994; Nagoshi et al., 2008). From the social identity perspective, the discussion of prototypicality and category boundaries may imply that, in a violent act towards a trans woman, men and women may differ in terms of their trans-prejudice or legitimization levels. This study is a very first step into examining this, with a focus is on cis men and women's attitudes towards a trans victim of violence.

Method

Participants

Voluntary university students from a state university in Ankara ($N = 88$, $M_{\text{age}} = 20.76$, $SD = 1.65$) were randomly assigned to one of the experimental conditions while controlling for gender, such that 22 men and 22 women were assigned to each condition.

Experimental Design and Procedure

The study was announced as "Attitudes towards daily news and the media" with participants recruited from classrooms and common areas. All questionnaires were filled by pencil and paper. The ethic procedures were followed.

The experimental manipulation was achieved through the vignettes presented on the first page that appeared as a newspaper report. A bar singer, Ebru D., gets shot by her customer (M.K.) after declining his sexual advances. The trans condition headline read "Transvestite Bar Singer Shot by Her Customer!" and the cis (not

trans) condition headline read “Bar Singer Shot by Her Customer!”. The otherwise identical vignettes were followed by attitude and demographic measures with participants being fully debriefed at the end.

Materials

The scales were presented with the order below in a 5-point Likert format (1: strongly disagree - 5: strongly agree) except where indicated.

Blaming the Victim. A 10-item-scale was developed by researchers to measure individuals’ tendencies to blame the victim in the story (e.g., “In my view, Ebru D. deserved to be shot”; Cronbach’s $\alpha = .86$).

Sexualization. A 6-item-scale was developed by researchers to measure individuals’ sexualize the victim in the story (e.g., “I am suspicious about the honor of Ebru D.”; Cronbach’s $\alpha = .78$).

Prejudice. Prejudice towards the victim was a 7-item adaptation of Bogardus (1967) social distance scale (Cronbach’s $\alpha = .91$). A sample item is “How comfortable would you feel yourself if Ebru D. wanted to chat with you?” with responses ranging from 1: not at all comfortable to 5: very comfortable.

Transphobia and Genderism. The 32-item transphobia and genderism scale (Hill & Willoughby, 2005) was adapted to Turkish (e.g., “It is morally wrong for a woman to present herself as a man in public”, Cronbach $\alpha = .95$) The scale taps anti-trans emotions, attitudes, and behaviors as well as participants’ ideological positions towards gender nonconforming individuals, rather than specific attitudes towards the victim in the story like the rest of the measures.

Results

A 2 (victim’s gender identity) \times 2 (participant’s gender) factorial MANCOVA using the composite three dependent measures (blaming the victim, sexualizing the victim, and prejudice) were conducted where participants’ levels of transphobia/genderism was included as a covariate.

The main effects of both victim’s gender identity ($F_{3,81} = 3.63, p = 0.016, \text{Wilk’s } \lambda = 0.882$) and participant’s gender ($F_{3,81} = 5.41, p = 0.002, \text{Wilk’s } \lambda = 0.833$) were significant on the composite DV; with moderate to weak effect sizes (partial η^2) = 0.12 and 0.17 respectively. However, the interaction term had no significant effect ($F_{3,81} = 1.97, p = 0.125, \text{Wilk’s } \lambda = 0.932, \text{partial } \eta^2 = 0.07$). The composite DV was quite strongly related to the covariate, transphobia, $F_{3,81} = 19.13, p < 0.001, \text{Wilk’s } \lambda = 0.585, \text{partial } \eta^2 = 0.42$. The explained variances were $R^2 = 0.25$ ($\text{Adj. } R^2 = 0.21$) for blaming the victim, $R^2 = 0.26$ ($\text{Adj. } R^2 = 0.23$) for sexualization of the victim, and $R^2 = 0.49$ ($\text{Adj. } R^2 = 0.46$) for prejudice.

When the effects on dependent variables were examined separately and transphobia / genderism is included in the analysis as a covariate, experimental condition had significant effects on both sexualization of the victim and prejudice, whereas its effect on blaming the victim was nonsignificant. When transphobia / genderism scores were fixed at its mean of 2.83, we see that the trans victim ($\text{Adj. } M = 3.14, SE = 0.09$) was sexualized more than the cis victim ($\text{Adj. } M = 2.83, SE = 0.93$), $F_{1,81} = 5.52, p = 0.021, \text{partial } \eta^2 = 0.06$. Similarly, prejudice against the trans victim ($\text{Adj. } M = 3.13, SE = 0.11$) was stronger than the cis victim ($\text{Adj. } M = 2.56, SE = 0.11$), $F_{1,81} = 4.60, p = 0.005, \text{partial } \eta^2 = 0.09$.

Participants’ gender had a significant main effect on prejudice, $F_{1,81} = 12.55, p = 0.001, \text{partial } \eta^2 = 0.13$. Accordingly, women were more prejudiced ($\text{Adj. } M = 3.07, SE = 0.11$), than men ($\text{Adj. } M = 2.51, SE = 0.11$). Neither the other gender effects, nor the interactions were significant.

Discussion

In this study, we found that a violence victim’s gender identity (trans vs. cis woman) were influential on sexualization of the victim and prejudice towards the victim. In addition, participants’ gender (woman vs. man) affected prejudice towards the victim.

Besides the effects of participant’s gender and the gender identities of the victims, cultural antecedents of trans-prejudice also seem important. Internalized transphobia/genderism may be fed by heterosexism, a strictly binary categorization of gender system and traditional gender norms (Norton, 1997; Warriner, Nagoshi, & Nagoshi, 2013). Although we did not directly measure these, or even identification with the binary gender system, transphobia/genderism measure meets this need as it covers the attitudes towards trans individuals who are perceived and accepted as violating aforementioned gender norms and binary gender categories. These ideologies marginalize individuals who are not included in the definitions of the binary gender system such as people having sexual orientations other than heterosexuality or having a gender identity different than man or woman (Herek, 1990).

Taking transphobia/genderism as a covariate in the analysis, the results indicate that the victim’s gender identity and the participants’ gender significantly affected the participants’ attributions towards the victim in the form of blaming, sexualization and prejudice, but their interaction was not significant. Univariate analysis related to manipulation effect (trans vs. cis) showed that the participants sexualize and indicate more prejudice towards the trans woman compared to the cis woman but there was no effect on victim blame. Accordingly,

participants clearly questioned the sexuality of the trans woman, perceived her as a sexual object and avoided any (hypothetical) contact with her compared to the cis woman. This result is in line with the literature indicating that people blame the victim and excuse the violent act of the perpetrator when the victim is not heterosexual (White & Kurpius, 2002).

The analysis related to gender showed a significant main effect on prejudice towards the violence victim. Accordingly, women, compared to men, felt more discomfort and desired to avoid social contact towards the victim in the scenario regardless of victim's gender identity (trans or cis). This unexpected result is not consistent with the findings in the literature. For example, many studies showed that men are more prone to excuse the sexual and physical violence and blame the victim compared to women (Anderson, Cooper, & Okamura, 1997; Grubb & Harrower, 2008; Markowitz, 2001; Sakallı, 2001). Similar results have also been shown in both national and international samples regarding men's higher levels of homophobia and transphobia (Sakallı-Uğurlu, 2006). We may speculate that women in our sample may have evaluated the victim on her profession (a bar singer) rather than her gender identity (trans or cis). This is in line with the idea that being a bar singer also crosses

the lines of traditional gender expectations of the society. In that manner, it would be better to examine women's prejudice in another study in which the victim is a trans woman but not a bar singer. Another explanation to this result may come from the social identity perspective. Accordingly, these women (trans and cis) may not represent an ingroup identity for female participants as they do not represent a prototypical women in Turkish society. Hence both the trans and cis women may have evoked a "black sheep effect" (Jetten & Hornsey, 2014) for female participants and eventually end up with the negative evaluation towards bar-singer women as an undesirable, sexualized representatives of female identity.

The current study is a first step in illustrating the effects of evaluating a woman victim of violence based on her gender identity. However, there should be more studies handling the motivations and theoretical causes behind this prejudice in the long run. Although social identity perspective was used to frame "trans effect", it remains an indirect explanation because the identification or identity threat processes were not examined. Rather, the role of cultural and societal norms on justifications of violence as well as negative attitudes towards people who are perceived to transgress these norms were our focus.